

Sammen bygger vi Norge

Taler
Harald 5

Dato
31 desember 2008

Sted
NRK

Omstendigheter
Nyttårstale

- 1 «Intet menneske er en øy -- hel og ubeskåren i seg selv». Dette skrev den engelske dikteren og presten John Donne på 1600-tallet.

- 5 Jeg vil bruke årets siste dag til å reflektere over hva som knytter oss mennesker sammen. Vi trenger å minne hverandre om dette -- i møte med de globale utfordringene vi står overfor, men også i møte med vår egen hverdag.

- 10 I november markerte vi at det er 60 år siden menneskerettighetserklæringen ble vedtatt av FN. Denne erklæringen er vi enige om på tvers av kulturer og landegrenser. Men ser vi nærmere på den, er den kanskje ikke så selvfølgelig -- selv i vår demokratiske og trygge del av verden.

- 15 «Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter», står det.

- Hadde vi virkelig tatt dette innover oss, ville verden sett annerledes ut enn den gjør i dag.

- 20 Det bekymrer meg at mennesker i vårt eget land fremdeles blir forskjellsbehandlet på grunn av hudfarge. Vi opplever det i arbeidslivet, på boligmarkedet og i møte med det offentlige.

- 25 Heldigvis ser vi samtidig at det over hele landet gjøres viktig arbeid for å bygge ned skillene og bruke den ressursen som vårt kulturelle mangfold er. I mange ungdomsmiljøer har det blitt helt vanlig å være del av en vennegjeng med ungdom fra mange forskjellige land. Vi som er eldre har mye å lære av de yngre og deres naturlige forhold til en multikulturell hverdag.

30

Vi må alle våge å diskutere dette temaet uten å plassere hverandre i ytterkantene. Vi må ta bryet med å nyansere debatten for å komme videre.

35

Hadde vi erkjent at alle mennesker er like mye verdt, ville vi heller ikke tålt at noen møtes med nedlatende holdninger på grunn av at de sliter med et rusproblem. En kvinne jeg møtte, sa til meg: «Ingen aner hvor mye det koster å gå oppreist når jeg blir avvist gang på gang. Jeg må minne meg selv om hvem jeg egentlig er -- ikke hva de andre ser meg som.»

40

Det krever sterk rygg å gå med verdighet gjennom krenkelser. Jeg skulle ønske vi sluttet å bruke betegnelsen «samfunnets svakeste». I realiteten er noen av dem de sterkeste blant oss.

45

Vi er alle ansvarlige for at vi selv og våre medmennesker kan leve verdige liv. Dette ansvaret er ikke noe vi får -- det er noe vi tar.

50

Går vi tilbake til menneskerettighetserklæringen, står det videre: «Voksne menn og kvinner har rett til å gifte seg og stifte familie uten noen begrensning som skyldes rase, nasjonalitet eller religion.»

55

Mange av oss har fått oppleve det privilegium det er å få gifte seg av kjærlighet. Det er en stor gave -- samtidig er det en menneskerett å få ta et av livets viktigste valg på egne vegne. Dessverre er det, på dette området, store forskjeller i verden. Det er viktig å lære om -- og forsøke å forstå -- hverandres kulturer. Men vi må passe oss for taust å akseptere skadelige tradisjoner som bryter med menneskerettighetene vi har forpliktet oss på.

60

Enhver har også rett til menings- og ytringsfrihet.

Denne rettigheten er det ikke alltid like lett å unne hverandre. Det enkleste er å forby det vi ikke liker. Men vårt demokrati er nettopp bygget på frihet til å være uenige og mot til å uttrykke det.

65

Forbud er fryktens våpen. Toleranse er trygghetens.

Vi ser allikevel stadig eksempler på hvor utfordrende ytringsfriheten er.

- 70 Internett har blitt en arena for åpne debatter og frie uttrykk. Det er en styrke for demokratiet at flere kan, og ønsker, å delta aktivt på denne måten. Men av og til bør vi reflektere over hvordan vi bruker ytringsfriheten. Enkelte opplever å bli uthengt offentlig. Da er det ikke lett å gå ut og møte sine kolleger eller medelever igjen. Heldigvis arbeides det aktivt med å verne enkeltpersoner mot respektløse angrep -- og uansvarlige avsendere mot seg selv.

*

- 80 Et samfunn skapes i spennet mellom plikter og rettigheter, mellom ansvar og muligheter.

Ingen av oss kan forvente at andre skal gjøre oss lykkelige uten at vi selv yter noe.

- 85 De som tror det, vil fort bli skuffet. Det gjelder både i parforhold, mellom venner, i arbeidslivet og i samfunnet. Noen føler de blir hindret fra å ta fullt del i fellesskapet. Å få bidra og ta ansvar gir en livsviktig følelse av verdighet og selvrespekt. Andre misbruker ordninger som er tilrettelagt for dem som trenger det. Som samfunn må vi gi mulighet til dem som vil -- og omsorg og trygghet til dem som ikke kan.

- Mange går inn i det nye året med usikkerhet og bekymring. Finanskrisen rammer oss alle. Vi har enda ikke oversikt over konsekvensene den vil få. Men vi vet allerede at hverdagen -- både for privatpersoner og bedrifter -- oppleves 95 dramatisk. Tusener av arbeidsplasser går tapt. Hele verdikjeder blir oppløst fordi enkeltleddene svikter. For noen har det gått hardt utover privatøkonomien. Enkelte står i fare for å miste hjemmet sitt -- og dermed den trygge rammen som får hverdagen til å henge sammen. Situasjonen vi står oppe i er mer alvorlig enn vi er vant til i dagens Norge. Den vil kreve mye av oss alle i tiden som kommer -- 100 både for å holde motet oppe og for å takle omstillinger på mange plan.

- I noen deler av verden bidrar den usikre verdensøkonomien til å forverre humanitære kriser. Det er nettopp i en tid hvor vi selv er rammet at vi må prøve å ikke bli oss selv nok. Dessuten er det andre store oppgaver som trenger vår 105 oppmerksomhet og handlekraft samtidig.

Klimaendringene får stadig større betydning. Vi har sett hvordan de påvirker utviklingsarbeidet og kampen mot fattigdom. Ofte snakker vi om at ettertiden vil bedømme vår generasjon ut fra hvordan vi i dag håndterer klimakrisen. Men det er også et annet aspekt: Vi har et ansvar for å ta vare på naturen for dens egen del. Alt av natur- og dyreliv har sin egenverdi i en helhet. Denne helheten kan vi velge om vi vil bryte ned eller verne om.

Både finans- og klimakrisen minner oss om hvor nært vi mennesker er knyttet til hverandre. Det som skjer her hos oss, påvirker dem som lever på andre siden av jorda. Og det som skjer langt borte, angår oss her hjemme. Som John Donne sier videre i sitt dikt: «Hvert menneskes død forminsker meg, for jeg er innesluttet i menneskeheten».

Også i år har konflikter i ulike deler av verden kommet oss brutalt nær. Tragedien i Kongo kan vi knapt fatte. Titusener av uskyldige blir drept. Mennesker utsettes for, eller tvinges til, handlinger som vil skade dem for livet. Noe som samtidig har gjort dypt inntrykk på meg, er hvordan mennesker som nesten ikke har noen ting hjelper dem som har enda mindre. Jeg leste om en kongolesisk mor på flukt som allerede hadde ni barn hun ikke klarte å mette. Hun så det likevel som sin plikt å ta til seg og beskytte tre fremmede små som hadde mistet foreldrene sine.

*
130

Jeg vil i kveld spesielt hilse norske kvinner og menn som driver humanitært arbeid i konfliktområder - og alle som bidrar i arbeidet for fred og stabilitet i Forsvaret og utenrikstjenesten.

135

Tidligere i år mistet journalist Carsten Thomassen livet i Afghanistan. I sin minnetale sa samboeren hans noe som kan være en påminnelse til oss alle:

140

«Hold høyden!»

Hun siterte sin avdøde mann som mente dette var første bud for ikke å gå seg vill på fjellturer. De som er vant til å gå i fjellet, vet at dette er en god regel. Men det er også en ledestjerne for å make å se utover vår egen situasjon i tunge tider.

Dikteren Gabriel Scott har skrevet en bok om fiskeren Markus og hans forhold til alt omkring seg. Der står det blant annet: «Markus bor ikke rart, der er dem som har det langt bedre utvortes.(...) Men Markus har sitt innvortes, der har han
150 mer enn folk flest. (...) Der har han gleden, tilliten og håpet, der har han styrke og kraft og lys. Han tar det av fjellet han går på, trekker det til seg fra marken og jorden, kryster det ut av naturen selv».

Jeg tror det er en fare i dag at vi bygger opp altfor stor del av vår identitet rundt
155 prestasjon og synlighet -- og at vi bedømmer både oss selv og hverandre utifra dette.

Mange opplever at det stilles usunne krav i arbeidslivet. For enkelte fører det til sykdom. Ungdom forteller om forventningspress både fra skolen, hjemmet, fra
160 venner og gjennom forbildene som skapes i media. Vi voksne har et ansvar for å støtte de unge til å bli hele mennesker som tar bevisste valg; som ikke tror verdien ligger i å være flinkest, penest eller mest populær. I det nye året kan vi rett og slett oppmuntre hverandre til å slappe litt av i forhold til ytre krav.

165 I 2008 har vi markert at det er 100 år siden Olav H. Hauge ble født. Han sier: «Mang ein manns ulykka kjem av at han vil vera det han ikkje er.» Hver enkelt av oss er nok som den vi er.

Gjennom årets TV-aksjon, som gikk til Blåkors, møtte jeg mange modige barn
170 som ikke hadde fått være det de var -- nemlig barn. Vi ble minnet om dem som tar et så altfor stort og for tidlig ansvar -- ved å være omsorgspersoner for sine foreldre. Det er mitt håp at vi må klare å se unge mennesker som har det vondt, og hjelpe dem. På årets siste dag vil jeg si spesielt til de av dere som har det slik: Det er ikke deres skyld at foreldrene deres sliter.

175 Nyttårsaften er en tid for å minne hverandre om hva vi bygger på og hvor vi vil hen. Kong Haakons taler til sitt folk under krigen hadde ett klart budskap: Stå samlet som nasjon og arbeid utrettelig for landets frihet og selvstendighet.

180 I dag består det norske samfunn av mennesker fra mange land og kulturer. Sammen bygger vi Norge. Sammen skal vi være et folk som har trygghet til å se det beste i hverandre. Sammen skal vi kunne leve som hele, feilbarlige mennesker i et raust Norge.

185

Godt nytt år.

Kilde

<http://www.kongehuset.no/c26947/tale/vis.html?tid=74838>

190

Emner

Nyttårstale

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/sammen-bygger-vi-norge>

195

200

205

210

215

220